

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ, מועד ב' תשפ"ד, 2024
מספר השאלון: 011281
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה, הבעה ולשון

הוראות לנבחן

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות. יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.

חלק ראשון – הבנה והבעה – 50 נקודות

חלק שני – לשון – 50 נקודות

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש

פרק ב: תחביר / פרק ג: מערכת הצורות – יש לבחור באחד הפרקים

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר (נספח 2).

ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.

שימו לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

נספחים: נספח 1 – מאמרים; נספח 2 – דף עזר.

הנחיות מיוחדות למועד זה: בפרק ב (תחביר) ובפרק ג (מערכת הצורות) חמש שאלות בכל פרק (לכל שאלה – 12

נקודות). תוכלו לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכלו לצבור בפרק

לא יעלה על 40 נקודות.

בהצלחה!

תשובות סופיות

חלק ראשון – הבנה והבעה

שאלה 1

א. (1) השפה מעצבת את תפיסת המציאות של דובריה.

ב. אומנם השפה משפיעה על תפיסת המציאות, אך יש גורמים רבים מאוד מלבד השפה המעצבים את תפיסת המציאות שלנו, שהרי גם דוברי אותה השפה תופסים את המציאות באופנים שונים מאוד.

שאלה 2

מצד אחד, האינטרנט תורם להכחדת שפות: האנגלית היא שפת האינטרנט, וככל שהשימוש באינטרנט מתרחב, האנגלית נהפכת לשפה כלל-עולמית שבה העולם כולו יכול לתקשר, ולכן מספר השפות המדוברות צפוי להצטמצם מ-6,000 למאות בודדות. מצד אחר, דווקא האינטרנט הופך את לימוד השפות לזמין ולפשוט יותר מאי פעם – כל אחד יכול ללמוד דרכו שפה חדשה בקלות – וכך הוא מסייע להפיץ שפות ולשמר אותן. האירוניה היא שאותו אמצעי עצמו גורם לשתי תוצאות הפוכות: גם להיעלמות שפות וגם לשימורן.

שאלה 3

המסקנה המשותפת היא ששפת האם פונה אל הרגש, ואילו שפה זרה פונה אל השכל: במחקרו של קוסטה מי שנשאל בשפת האם קיבל החלטה רגשית יותר, ומי שנשאל בשפה זרה קיבל החלטה רציונלית יותר; ולדברי מנדלה, דיבור בשפה שהאדם מבין מגיע אל מוחו (שכלו), ואילו דיבור בשפת האם שלו מגיע אל ליבו (רגשותיו).

שאלה 4

א. הוכחה מפסקה ד': "תוצאותיו היו מקובלות במשך שנים רבות" – הפועל בזמן עבר מלמד שהתוצאות היו מקובלות בעבר, וכיום הן כבר אינן מקובלות. (אפשר גם: "במשך שנים חשבו חוקרים כי דוילשוניים גורמת לילדים האלה להיות דווקא בעמדת נחיתות" – הניסוח בעבר מלמד שהיום כבר לא חושבים כך; ומן המאמר ידוע שכיום מייחסים לדוילשוניים דווקא יתרון מוחי.)
הוכחה מפסקה ה': "מחקרים אחרים הוכיחו יתרון קוגניטיבי של האדם הדוילשוני" – מחקרים אחרים מצאו את ההפך מן המחקר הקנדי (יתרון ולא עיכוב), ולכן תוצאותיו נסתרו.

ב. הרכיב שלא הובא בחשבון הוא המעמד החברתי-כלכלי של הילדים. במחקר השוו ילדים דוברי שפה אחת ממעמד בינוני-גבוה לילדים דוילשוניים ממעמד נמוך. ייתכן שהעיכוב השפתי שנמצא אצל הדוילשוניים נבע ממעמדם החברתי-כלכלי הנמוך (למשל מתנאים ומהזדמנויות לימודיות דלים יותר) ולא מן הדוילשוניות עצמה, ולכן אי אפשר לקבוע שהדוילשוניות היא שגרמה לעיכוב.

שאלה 5 – סקירה לדוגמה

דו־לשוניות: מחשש ליתרון

דו־לשוניות היא היכולת לתקשר בשתי שפות. במהלך המאה ה־20 השתנתה מן הקצה אל הקצה התפיסה בנוגע לאנשים דו־לשוניים, וכיום מקובל להניח כי ידיעת שתי שפות מקנה יתרונות רבים (דינור, 2020; קופפר, 2015). באמצע המאה הקודמת סברו כי ילדים הגדלים בבית דו־לשוני יתקשו בלימודים ואף עלולים לפתח פיצול אישיות (דינור, 2020). מחקר שנערך בקנדה בשנות השבעים הסיק כי ילדים דו־לשוניים מעוכבים בהתפתחות השפה, אך הוא לא הביא בחשבון את הפער במעמד החברתי־כלכלי בין הקבוצות שהושו (קופפר, 2015). עם זאת, כבר בשנות השישים החלה התפיסה להשתנות, ומחקרים חדשים הצביעו דווקא על יתרונות (דינור, 2020; קופפר, 2015).

היתרון הראשון הוא קוגניטיבי: ילדים דו־לשוניים מנהלים ביעילות תהליכי חשיבה גבוהים, כגון פתרון בעיות וזיכרון, מתאפיינים בגמישות מחשבתית ומבצעים משימות במאמץ קטן יותר (קופפר, 2015). יתרון נוסף נוגע לבריאות המוח: הדו־לשוניות מעכבת את הופעתן של דמנציה ושל אלצהיימר, גם כשהשפה הנוספת נלמדת בגיל מבוגר (דינור, 2020; קופפר, 2015). לבסוף, לדו־לשוניות יש גם יתרון חברתי ותרבותי: דו־לשוניים נוטים להיות אמפתיים יותר, ומבינים לעומק תרבות אחרת ואף את תרבותם שלהם (דינור, 2020). נראה אפוא כי ידיעת שפה נוספת תורמת לאדם בתחומים רבים – מן המוח ועד הקשר עם הזולת.

ביבליוגרפיה

דינור, ד' (דצמבר, 2020). האם כדאי לדבר עם ילדים בשתי שפות? **מגזין אפוק**. אוּחזר מ־epoch.org.il.
קופפר, ר' (פברואר, 2015). היתרונות של חינוך דו־לשוני. **הארץ**. אוּחזר מ־haaretz.co.il.

חלק שני – לשון

שאלה 6

- ב־עשרים ושניים בפברואר אֲלֶפֶים עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם (האפשרות הראשונה)
- חֲמֵשׁ השפות; תשעה מיליון
- שני סוגים; בְּשִׁלוֹשׁ השנים (האפשרות הראשונה)
- פי שלושה
- בעמוד שישים ואחת
- שְׁמוֹנֶה מוסדות (האפשרות השנייה)
- בני שש עשרה

שאלה 7

א. (1)

- I. משפט מורכב: [מי שאינו יודע שפות זרות], פסוקית נושא אינו יודע דבר על השפה שלו עצמו.
- II. משפט איחוי (מאוחד): [אומנם האנגלית תהיה השפה השימושית ביותר], איבר א [אך ידיעת שפה נוספת נושאת עימה יתרונות קוגניטיביים ותרבותיים]. איבר ב
- (2) אם אדם אינו יודע שפות זרות, הוא אינו יודע דבר על השפה שלו עצמו.
- (אפשר גם: "אם אינך יודע שפות זרות, אינך יודע דבר על השפה שלך (עצמך).")

ב. לעיתים – תיאור

דוברים – נושא

דוילשוניים – לוואי

משתמשים – נושא

בשתי הלשונות שלהם – מושא: (ב) הלשונות – מושא; בשתי – לוואי; שלהם – לוואי

בו־בזמן – תיאור

שאלה 8

א. (1)

- I. חוקרים מצאו [כי במוח הדוילשוני מחלת האלצהיימר מתעכבת]. פסוקית מושא
- II. לדעת מקוורטר, רכישת שפה זרה היא מעשה כדאי [כי יש לה השפעה חיובית על המוח]. פסוקית תיאור סיבה
- III. ההנחה היא [כי ידיעת שפה נוספת מעכבת מחלות, כגון דמנציה ואלצהיימר]. פסוקית נושא
- (2)

I. מחלת האלצהיימר – נושא

II. כדאי – לוואי

III. מעכבת – נושא

- ב. חוקרים ממליצים על רכישת שפה חדשה כי היא מחיה את המוח.
- (או: חוקרים ממליצים על רכישת שפה חדשה, כי רכישת זו מחיה את המוח.)

שאלה 9

א. נראה כי בתחרות בין השפות הנפוצות ידה של האנגלית על העליונה. אף על פי שיש יותר דוברי סינית בעולם, השפה האנגלית חשובה יותר. בימינו השימוש באנגלית הולך ומתרחב, ובשלב מסוים העולם כולו יוכל לתקשר בשפה אחת.
הנשואים: נראה; על העליונה; יש; חשובה; הולך ומתרחב; יוכל לתקשר.

ב. (1) משפטים II ו-III.

(2) משפט II: "נבחנה ועלתה" – נשוא כולל.

משפט III: "החשוב ופורץ הדרך" – לוואי כולל.

ג. ידיעת שפה נוספת מאפשרת כניסה לתרבות של דובריה ומשפרת את הביצועים של המוח.
(אפשר גם: "...וכן / וגם משפרת...", או בסדר הפוך: "ידיעת שפה נוספת משפרת את הביצועים של המוח ומאפשרת כניסה לתרבות של דובריה.")

שאלה 10

א. (1) כמו פתרון בעיות, זיכרון ורעיונות

(2) תהליכים קוגניטיביים גבוהים

(3) מושא

ב. משפט I: חלק הדיבור – שם עצם; התפקיד התחבירי – לוואי

משפט II: חלק הדיבור – פועל; התפקיד התחבירי – נשוא

משפט III: חלק הדיבור – שם תואר; התפקיד התחבירי – לוואי

משפט IV: חלק הדיבור – פועל; התפקיד התחבירי – נושא + נשוא (ה' הזיקה = אשר – נושא הפסוקית; תורמים – נשוא)

שאלה 11

א. "דו־לשוניות היא מצב שמשתנה לאורך החיים", אומרת ד"ר עוז, קלינאית תקשורת התפתחותית. על פי המחקר שלה, יכול להיות שהשפה הדומיננטית של ילד מסוים היא השפה המדוברת בבית. אולם ככל שהוא נמצא במגע עם הסביבה, שפת המקום נעשית דומיננטית. כמו כן לא מעט גורמים משפיעים על הדו־לשוניות לאורך השנים: מוטיבציה ללמידת השפה, יוקרתיות השפה, זהות הילד וזהות ההורים.
(הסימנים שנוספו מודגשים.)

ב. (1)

I. הסיבה החשובה [שבגללה מומלץ שאנשים ילמדו עוד שפה] היא בריאותית.

II. ילדים [המתקשרים באמצעות שתי שפות] נהנים מיתרון מוחי כי שפה נוספת מחיה את המוח.

(2) פסוקית לוואי.

(3) משפט I: הסיבה החשובה היא בריאותית.

משפט II: ילדים נהנים מיתרון מוחי.

שאלה 12

הפועל	השורש	הבניין
נוטים	נ-ט-י	פעל (קל)
השוו	ש-ו-י	הפעיל
הוכח	י-ו-כ-ח	הופעל
תשאַל	ש-א-ל	נפעל
מתאפְּינים	א-פ-י-ן	התפעל
לְשׁוּחַח	ש-ו-ח-ח	פיעל

- ב. לְקוֹת – ל-ק-י
 יַעֲזָה – י/ו-ד-ע
 יִכְלֹת – י-כ-ל
 מְצוּפִים – צ-ו-ף

שאלה 13

הפועל	השורש	הגוף	צורת הציווי באותו השורש, באותו הבניין, בגוף נוכח
מְפַנֵּם משפט I	פ-נ-ם	נסתר	הִפְנֵם
מְפַנֵּם משפט II	פ-נ-י	נסתרים	הִפְנֶה

- ב. הַדּוֹבֵר (משפט 1) – פועל
 נוסֶפֶת – שם תואר
 מְעַצֶּבֶת – פועל
 הַדּוֹבֵר (משפט 2) – שם עצם

- ג. (1) מְצִיָּאָה (שורש מ-צ-א).
 (2) מְדִיקָת – ד-י-ק; מְבוֹךְ – ב-ו-ך; מְתַחֵלָה – ת-ח-ל.

שאלה 14

א. הוֹרָאָה: השורש י/ו-ר-י; צורת הבינוני יחיד באותו הבניין – מוֹרָה
הוֹצָאָה: השורש י/ו-צ-א; צורת הבינוני יחיד באותו הבניין – מוֹצִיא

ב. (1) ב-ו-ן

(2) שם פעולה בבניין פעל (קל): בִּינָה

שם פעולה בבניין הפעיל: הִבְנֶה

שם תואר בצורת הבינוני בבניין נפעל: נְבוֹן

ג. (1) הפועל מְצַיֵּדִים נוטה בבניין פֻּעַל. המילה צִיּוּד היא שם הפעולה של בניין פֻּעַל.

(2) "צִיּוּד המדריכים בערכת עזרה ראשונה נעשה בתחילת הטיול." (המשפט השני)

(3) צָד, מְצִיד, מְצִיד.

שאלה 15

א. (1) א-ו-ר

(2) נפעל

(3) הפעיל

ב. (1) אוֹרִית

(2) בסיס וצורן סופי (אור + ית)

ג. (1) שְׁלֹטוֹנוֹת

(2) קְטָלוֹן

(3) קְטָלוֹן

ד. (1) תּוֹפֶרֶת

(2) תְּקַטֶּלֶת

(3) ת-פ-ר

ה. (1) מְלוּכָה

(2) קְטוּלָה

(3) למשל: מְלוּכָה = מְלוּחַ + הָ. ה"א מציינת שהמילה היא בלשון נקבה (צורת הנקבה של שם התואר

מְלוּחַ), כלומר היא צורן נטייה של מין. (וכך גם מְסוּרָה = מְסוּר + הָ, מְנוּעָה = מְנוּעַ + הָ.)

שאלה 16

- א. דוֹלְשׁוֹנִיּוֹת: סוג הצורן – גזירה; משמעות הצורן – שם עצם מופשט (הפשטה).
דוֹלְשׁוֹנִיּוֹת: סוג הצורן – נטייה; משמעות הצורן – ריבוי בנקבה (רבות).
- ב. (1) מִיזָם, מְגִדָּר, מְכָלוֹל.
(2) הלחם בסיסים (מְנַעֵד = מֶן + עֵד; מְגִדְלוֹר = מְגִדָּל + אוֹר; מְדַחֵם = מֶד + חֹם).
- ג. (1) הבסיס של שתי המילים הוא מילה שאולה מלעז (שאילה מלעז): מתמטיקה; קטלוגיה.
(2) מְתַמְטִיקָאִי – הצורן יֵאִי: בעל מקצוע / תפקיד.
הַקְטָלְגִית – הצורן יֵית: שם תואר (ייחוס); כאן – שם של שפה.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon